بەنـاوی خـوای بەخشـندەو میهـرەبان
بەنـاوی گەلـەوە
سـەرۆکایەتی هـەرێمی کوردسـتان – عێـراق

پشت بە حوکمی برگە (١)لە ماددەی (٥٦) لە یاسای ژمارە (١)ی سـالی (١٩٩٢) هەموارکراو، لەسەر خستنەڕووی ژمارەی یاسایی لە ئەندامانی ئەنجومەنی نیشتمانیی کوردستان– عیراق، ئەنجومەن لە دانیشتنی رۆژی (٢٠٠٦/٧/٤) بڕیاری دا ئەم یاسایەی خوارەوە دابنێت:

یاسای ژمارە (٤) ی ساڵی ٢٠٠٦
(یاسای وەبەرهێنان لە هەرێمی کوردستان- عێـراق)

دەروازەی یەکـەم
حوکمە گشتیەکان

بەشی یەکـەم
پێناسـەکان

ماددەی یەکـەم:
ئەو دەستەواژانەی لە خوارەوە هاتوون ئەو واتایانەی بەرامبەریان دەگەیەنن.
یەکـەم: هەرێم: هەرێمی کوردستان – عێراق.
دووەم: حکومەت: حکومەتی هەرێم.
سـێیەم: ئەنجومەن: ئەنجومەنی باڵای وەبەرهێنان.
چـوارەم: سەرۆك: سەرۆکی ئەنجومەنی باڵای وەبەرهێنان.
پێنجەم: دەستە: دەستەی وەبەرهێنان لە هەرێمدا.
شەشـەم: سەرۆکی دەستە: سەرۆکی دەستەی وەبەرهێنان.
حەوتـەم: پـرۆژە: چـالاکیەکی ئابووریـە یـان پرۆژەیـەکی وەبەرهێنەرییـە کەکەسێکی سروشـتی یـان یاسـایی(مەعنـەوی) دایدەمـەزرێنێت لەسـەر زەویـەکی تـەرخانکراو بـۆی ، بـە سـەرمایەکی، نیشتمانی، یان بیانی، وحوکمەکانی ئەم یاسایەو ئـەو پـەیرەو ورێنماییانـەی بـە گوێرەیـەوە دەرچوون، لەسەریان پیادە دەکرێن.
هەشـتەم: باج ورەسمەکان: هەموو ئەو جۆرە باج و رەسمانـە دەگرێتـەوە کـە بـە پێـی یاسـاکانی کـارا دیارکراون.
نۆیـەم: وەبەرهێن: ئەوکەسە سروشتیە یان یاساییەیە(مەعنەوی)یە کە سامانەکەی لە هـەرێم دا بـەپێی ئەم یاسایە وەبەردێنێت، چ نیشتمانی بێت یان بیانی.
دەیـەم: لایەنـە تایبەتمەنـدەکان: هـەموو ئـەو لایەنـە حکومیانـە دەگرێتەوەکـە بەرپرسـن لـەو کەرتـەی پەیوەستە بە کاروباری پرۆژەکە.
یازدەم: سەرمایەی وەبەرهاتوو: بەهای خەمڵێنراو بە دراوی بیانی یان نیـشتمانی کـە لـە پرۆژەکـەدا وە بەر هاتووە .
دوازدەم: سەرمایەی بیانی: ئەو سامانە دراویە، شتومەکە جەستەییانە، یان مافێکە نرخێکی دارایی هەیە ووەبەرهێنی بیانی لە هەرێمدا وەبەری دێنێت.

ئـــــەرشیفی رۆژنامەی وەقایعی کـــــــــوردستان
www.mojkurdistan.com

بەشــی دووەم
بوارەكانی وەبــەرهێنــان

ماددەی دووەم:
حوكمەكانی ئەم یاسایە لەسەر ئەو پرۆژانە پیادە دەكرێن كە دەستە لە یەكێك لەو كەرتانەی خوارەوە دا رەزامەندیان لەسەر دەدات:

یەكەم: پیشەسازییە گۆڕاوەكان (التحویلیة) وكارەبا وئەو خزمەتگوزاریانەی پێیانەوە بەندن.

دووەم: كشتوكاڵ بەهەر دوو لایەنیەوە، رووەكـی وئـاژەڵی، ودارسـتان وئەوخزمەتگوزاریانـەی پێیانـەوە بەندن.

سێیەم: هوتێل وپرۆژەكانی گەشتیاری وكات بەسەربردن وشارەكانی یاری.

چـوارەم: تەندروستی وژینگە

پێنجەم: توێژینەوەكانی زانستی وتەكنۆلۆژی وتەكنۆلۆژیای زانیاریەكان.

شەشەم: گواستنەوە وگەیاندنی سەردەم.

حەوتەم: بانكەكان وكۆمپانیاكانی دڵنیاكاری (تأمین) ودەزگا داراییەكانی دیكە.

هەشتەم: پرۆژەكانی ژێرخـانی ئـابووری، وەك بنیاتنـان وئاوەدانكردنـەوە و نیـشتەجێكردن ورێگاوبـان وهێڵی شەمەندەفەر وفرۆكەخانە وئاودێری وبەنداوەكان.

نۆیەم: ناوچە ئازادەكان وبازارە بازرگانیە سەردەمی یەكان وئەو خزمەتگوزاریە راوێژكاریانەی پێیانەوە بەندن.

دەیەم: فێركردن لەهەموو قۆناغەكان دا، لە چوارچێوەی سیاسەتی فێركاری لە هەرێمدا.

یازدەم: هەر پرۆژەیەك لە هەر كەرتێكی دیكەی ئەنجومـەن رەزامەنـدی لەسـەر خـستنەبەر حوكمـەكانی ئەم یاسایەی بدات.

بەشــی سـێیــەم
رەفتار لەگــەڵ وەبەرهێنی بیــانی

مادەی سـێیەم:
رەفتار لەگەڵ وەبەرهێن وسەرمایەی بیانی وەك وەبەرهێن وسەرمایەی نیشتمانی دەكرێت ووەبەرهێنی بیـانی بـۆی هەیـە هـەموو سـەرمایەی ئـەو پـرۆژەی بـەناو بێـت كـە بـەپێی ئـەم یاسـایە، لـە هـەرێم دا دایدەمەزرێنێت.

بەشــی چــوارەم
تەرخانكــردنی زەوی وزار

ماددەی چـوارەم:

یەكەم: دەستە، بەهەماهەنگی لەگەڵ وەزارەت وفەرمانگە پەیوەندارەكان، دەستنیشانی ئـەو شـوێنانە دەكات كە بۆ پرۆژەكانی وەبەرهێنانی هەر پارێزگایەك تەرخان دەكرێن ولە ئایندەدا بەپێی ئـەم یاسایە دادەمەزرێن و لەسەر وێنەی تۆمارەكانیاندا ئاماژە دادەندرێت كە ئـەم شـوێنانە تایبـەتن بە مەبەستەكانی دەستە.

دووەم: فەرمانگە پەیوەندارەكان، بە هەماهەنگی لەگەڵ دەستەدا دەستنیشانی هەر شـتێك دەكـەن كـە پرۆژە پێویستی بێت لە زەوی وزاری نێو نەخشەی بنەڕەتی شارەكان ودەرەوەیاندا وتەرخانیان دەكەن بە شێوەی كرێ وبانـەوانی(مـساطحة)، بـە نرخێكـی هانـدەر وبـەپێی ئـەو رێكسازیانەی دەستە دایان دەنێت، بەدەر لە حوكمەكانی یاسای كارای فرۆشتن وبەكرێدانی سامانەكانی میری لە هەرێم دا.

سـێیەم: ئەنجومەن بۆی هەیە، لە سەر پێشنیاری دەستە، ئەو زەویانەی كە بۆ پرۆژەكانی وەبەرهێنان تەرخانكراون بەپێی ئەم یاسایە، بە نرخێكی هاندەر كە دەستە پێشنیاری دەكات یان بەخۆڕایی بەناویان بكات، بە مەرجێك سروشت و گرنگیی ئەو پرۆژانە وپێویستیەكانی بەرژەوەنـدی گـشتی

ئـــەرشیفی رۆژنامەی وەقایعی كـــوردستان
www.mojkurdistan.com

لـە کـاتی بەناوکردنـدا لەبەرچـاو بگیرێـت. ئەمـەش بـەدەر لـە حوکمـەکانی یاسـای فرۆشـتن و بەکرێدانی سامانەکانی میریی کارا لە هەرێمدا.

چوارەم: لە فەرمانگەکانی تۆمارکردنی خانووبەرەی تایبەتمەند، ئاماژەی گلدانەوە لەسـەر ئـەو زەویانـە دادەندرێت کە بۆ پرۆژەکانی وەبەرهێنان تەرخانکراون، ونابێ ئەم ئاماژەیە لابردرێت تـەنها بـە رەزامەندیەکی نووسراوی دەستە نەبێت، دوای ئەوەی کە وەبەرهێن هەموو پابەندیـەکانی خـۆی جێبەجێ دەکات.

پێنجـەم: لە پێناو هێنانەدی ئامانجەکانیدا، دەستە دەسەڵاتی هەیە ئەو زەویانە بەناوی خۆی بکات کە موڵکی دەوڵەتن، وەك موڵکێکی صرف و بەبێ پـارە. هـەروەها ئـەو زەویانـەش بـەناوی خـۆی بکات کە مافی رەفتارکردنیان (حق التصرف)، بەسەرەوە هەیـە، دوای کوژاندنـەوەی مافـەکانی رەفتارکردن لەسەریاندا وقەرەبوو کردنەوەیەکی دادپەروەرانە وگونجاوی خاوەنەکانیان بـەپێی یاساو پەیرەو و رێنماییە رەچاوکراوەکان لەم بارەیەوە.

شەشەم: وەبەرهێن مافی کڕین وبەکرێ گرتنی ئەوزەوی وخانوبەرانەی هەیـە کـە پێویـستن بۆدامەزرانـدن وفراوانکردنوو و هەمە جۆرکردن وپەرەپێدانی پرۆژەکـە بـەپێی حوکمـەکانی ئـەم یاسـایە ولـە سنووری ئەو رووبەر وئەو ماوەی لە رۆشنایی ئامانجەکانی پرۆژەکە وپێداویستی راستەقینەیدا دەخەملێنرین، بەرەچاوکردنی حوکمەکانی برگەی (٣) ی ئەم مادەیە.

حەوتـەم: ئەو زەویانەی پێویستن بۆ ئەو پرۆژە وەبەرهێنەرانەی کە بەپێی حوکمەکانی ئەم یاسـایە بـە ئەنجام دەگەیەندرێن جیادەکرێنەوە لە سنووری ئەو رووبەرەی کـە لـە رۆشـنایی ئامانجـەکانی پرۆژەکە وپێداویستی راستەقینەی دەخەملێنرێن بە پێی ئەو مەرجە تایبەتیانەی کە لـە لایـەن دەستەوە دیاردەکرێن بە دەر لەو حوکمانەی کە لەم بارەوە رەچاوکراون.

هەشـتەم: گۆڕینی شوێنی پرۆژەکە دەکەوێتە ژێرباری هەمان بنەماو مەرجەکانی تـەرخانکردنی شـوێنی پرۆژەکە، کە یەکەم جار رەچاو کراون.

نۆیـەم: لایەنەکانی تایبەتمەند بە هەماهەنگی لەگەڵ دەستە، خزمەت گوزاریەیە گشتییەکانی وەك ئـاوو کارەبا وئاوەڕۆو رێگای گشتی وپەیوەندییەکان وشتی دیکەش بۆ سـنووری پرۆژەکـە فەراهـەم دەکەن بە مەرجێك بڕێکی پێویست لە بودجە بۆ ئەم مەبەستە تەرخان بکرێت.

دەیـــەم: جگـە لـەوەی کـە وەبـەرهێنی بیـانی، بـەپێی حوکمـەکانی ئـەم یاسـایە، مـافی موڵکـدارێتی و بـەکرێگرتنی زەوی و ئوتـومبێلی بەرهـەمهێنانی هەیـە، مـافی ئەوەشـی هەیـە خـانوو بـەرەی نیـشتەجێ کـردن وئۆتـۆمبێلی بەرهـەم نـەهێن، وئـەوەی پـرۆژە پێـی دەوێـت بیانکرێـت یـان بەکرێیان بگرێت لە پێناو بەرژەوەندی پـرۆژە وەبەرهێنەرەکـەی، دوای وەرگـرتنی رەزامەنـدی دەستە لەسەریدا وبەپێی ئەومەرجانەی کە لەلایەن دەستەوە بۆ ئەم مەبەستە دیار دەکرێن.

دەروازەی دووەم
بەخشـینەکان و پابەندیـەکان

بەشـی یەکـەم
بەخشـینەکانی باج وگومـرگ

مادەی پێنجـەم:

یەکـەم: پرۆژە لە هەموو وباج رەسمە ناگومرگیەکان دەبوردرێت بۆ ماوەی (١٠) ساڵ لـە رۆژی دەسـت پێکردنی بە پێشکەشکردنی خزمەتگوزارییەکانی، یان لە رۆژی بەرهەمهێنان بە کردەنی.

دووەم: ئامێرو دەزگـا و کەرەسـتەومەکینە هاوردەکـانی پـرۆژە لـە رەسـم و باجـەکان ومـەرجی مۆڵـەت بەدەسـت هێنـانی هـاوردن دەبـوردرێن، بەمـەرجێ لـە خاڵـەکانی دەربـازبوونی سـنوورەکانی هەرێمەوە بێنە ژوورەوە ودەبێ لە مـاوەی (٢) دووسـاڵ لـە رۆژی رەزامەنـدی سـەرۆکی دەسـتە لەسـەر لیستەکان، بهێندرێنـە نـاو هـەرێم، وەتـەنها بـۆ مەبەسـتەکانی پرۆژەکـە بـەکاربێن. بـە پێچەوانە، ئەو لێخۆشبوونانە ناگرنـەوەو وەبـەرهێن ناچـاردەکرێت باجەکـە بـدات و دووهێنـدەی باجەکەش غەرامەی لێوەردەگیرێت.

ئـــەرشیـفی رۆژنامەی وەقایعی کــوردستان
www.mojkurdistan.com

سێیەم: لە رەسم و باجی ئەو پارچە یەدەگە هاوردانەی پرۆژەکە دەبووردرێت بە مەرجێك بەهاکەیان لە (١٥٪)ی بەهای ئامێرو مەکینەکان پتر نەبێت، ئەویش بە بریارێکی پێشینەی سەرۆکی دەستە ورەزامەندی لەسەر لیستەکانی وچەندایەتیان دەبێت.

چـوارەم: لە ئامێرو دەزگا ومەکینە وکەرەستە پێویستەکان بۆ فراوانکردن یان پەرەپێدان یان نوێ کردنەوەی پرۆژە دەبووردرێن.

پێنجـەم: رەسمی گومرگ بۆ ماوەی (٥) ساڵ لە سەر ئەو کەرەستانەی بۆ بەرهەمهێنان هاوردراوون دەبووردرێن، بە مەرجێك جۆر وبرەکانیان لەلایەن دەستەوە دیار بکرێن، بەڵام دەبێ بە پلەی یەکەم ئەو کەرەستە خاوە خۆماڵیانەی لە هەرێمدا چنگ دەکەون وبۆ پرۆژەکە بەکەلك دێن لەلایەنی چەندی چۆنیەوە بەکاربێن .

شەشـەم: وەبەرهێن، بۆی هەیە، بەپێی حوکمەکانی ئەم یاسایە، هەموو پێداویستیەکانی پرۆژەکە هاوردە بکات، وەك ئامێر ومەکینە ودەزگا وکەرەستە ، ئەو هاوردانەش لە هەموو باجی خاڵەکانی گومرگی سنووری هەرێم دەبەخشرێن، بە مەرجێك تەنیا بۆ مەبەستەکانی پرۆژەکە بەکاربێن.

بەشی دووەم
بەخشـینەکانی سـەربار

ماددەی شەشـەم:

یەکـەم: بەپێی بەرژەوەندییەکانی گشتی لە هەرێمدا دەستە بۆی هەیە هاندان و ئاسانکاری زیاتر بۆ ئەو پرۆژە خزمەتگوزاریە وەبەرهێنانەی رێپێدراوون بەپێی حوکمەکانی ئەم یاسایە، پێشکەش بکات، کە یەك لەم دوو ئاکارەیان تێدا بەدی بکرێت بەپێی ئەو رێکسازیانەی دەستە بۆ ئەم مەبەستە دایان دەنێت:

أ) ئەو پرۆژانەی لە ناوچە کەم پەرەسەندووەکاندا دادەندرێن.

ب)ئەو پرۆژانەی بە هاوبەشیی وەبەرهێنی بیانی ونیشتمانی دادەمەزرێن.

دووەم: دەستە بۆی هەیە بەخشینی سەربار بدات لە رەسمی شتە کراوکانی وەك کەل و پەل و رایەخ وپێداویستیەکانی بە سەردەم کردن ونوێ کردنەوە هەر(٣) ساڵ جارێك بەو پرۆژە وەبەرهێنە خزمەتگوزاریانەی کە بەپێی ئەم یاسایە دادەمەزرێن، بەپێی سروشتیان وبەتایبەتی پرۆژەکانی هۆتێل ونەخۆشخانە وشارە گەشت و گوزارییەکان و زانکۆو قوتابخانەکان، بەمەرجێك تەنها بۆ پرۆژەکە بەکار بێن ولەماوەی ساڵێك لەرۆژی دەرچوونی رەزامەندی سەرۆکی دەستە لەسەر لیستەکانی شتە کراوەکان و چەندێتیان بهێندرێنەوە ناو هەرێمەوە.

بەشـی سـێیـەم
گرەنتیـە یاساییەکان

ماددەی حەفتـەم:

یەکـەم: وەبەرهێن بۆی هەیە پرۆژەکەی وەبەرهێنانی دڵنیا (تأمین) بکات لەلایەن هەر کۆمپانیایەکی دڵنیاکاری کە بەگونجاو دەزانێت، بیانی یان نیشتمانی، کە بەهۆیەوە لەسەر هەموو لایەنەکانی ئەو کارانەی ئەنجامی دەدات دڵنیای بکات.

دووەم: وەبەرهێن بۆی هەیە کار بەکریکاری خۆجێی وبیانی پێویست بۆ پرۆژەکە بکات لە گەڵ پێشخستنی کرێکاری خۆماڵی لە کارپێکردندا، بەپێی یاساکانی کارا لەهەرێمدا.

سـێیەم: وەبەرهێنی بیانی بۆی هەیە سوود وقازانجی سەرمایەکەی بۆ دەرەوە بنێرێت بەپێی حوکمەکانی ئەم یاسایە.

ئەرشیفی رۆژنامەی وەقایعی کوردستان
www.mojkurdistan.com

چـوارەم: کرێکارە ناعیراقییەکانی پرۆژەکەوئەوانـەی لـە دەرەوەی هەرێمدا مامەڵـەیان لەگەڵدادەکـەن بۆیان هەیە پارە وکرێیەکانیان بۆ دەرەوە رەوانە بکەن.

پێنجـەم: وەبەرهێنی بیانی بـۆی هەیـە سـەرمایەکەی رەوانـەی دەرەوەبکاتـەوە لـەکاتی پاکتـاوکردنی پرۆژەکـەی، یـان رەفتـارکردنی لەسـەریدا بـەجۆرێك لەگـەڵ حوکمـەکانی یاسـاو رێکارەکـانی گومرگی وباجیی کارا لە هەرێمدا ناکۆك نەبێت.

شەشەم: وەبەرهێنی بیانی بۆی هەیە پرۆژە وەبەرهێنەکەی بخاتە سەر ناوی وەبەرهێنێکی دیکەی بیانی یان وەبەرهێنێکی نیشتمانی. یـان لـە بەشـی خـۆی لـە پرۆژەکـە دەرچـێت بـۆ هاوبەشـەکەی، بەرەزامەنـدیی دەسـتە. وەبـەرهێنی نـوێ جێگـەی وەبـەرهێنی کـۆن دەگرێتـەوە لـەو مـاف وپابەندیانەی لە پرۆژەکە دا کەوتوونەتەوە.

حەوتـەم: وەبەرهێن بۆی هەیە بۆ بەرژەوەندی پرۆژە رێپێدراوەکەی بـەپێی حوکمـەکانی ئـەم یاسـایە، حیسابێك بە دراوی نیشتمانی، بیانی یان بە هەردووکیان لە یەکێك لە بانقەکانی هەرێم یان لە دەرەوە بکاتەوە.

هەشتەم: وێـرای لەبەرچاوگرتنی یاساکانی کارا سەبارەت بـە ئەنجومەنـەکانی کۆمپانیاکـانی هاوکـاری، ئەو پرۆژانەی بەپێی حوکمەکانی ئەم یاسایە تۆمارکراون و شێوە یاسـاییەکەیان هـەر چـۆنێك بێـت بـە پرۆژەکـانی کـەرتی تایبـەت دادەنـدرێن، سروشـتی یاسـایی ئـەو سـامانانەی تێیانـدا پشکداری کراوە هەر چۆنێك بێت.

نۆیەم: بە پێی ئەم یاسایە، وەبەرهێن ماف هەیە نهێنی زانیارییـە هونـەری و ئابووریـەکانی تایبـەت بـە پرۆژەکەی پارێزگاری لێبکرێت ودەست پێشخەریە وەبەرهینەریـەکانی بپارێزرێـت، ئەمـەش بـە پێـی حوکمـەکانی ئـەو یاسـا ورێـسا ورێنماییانـەی لـە هەرێمـدا کـاران. هەرکەسـێك زانیاریـەك سـەبارەت بـە دەستپیـشخەریەکانی بەرهـەمهێنی ولایەنـە هونـەری وئـابووری وداراییـەکانی پرۆژەکەی بڵاو بکاتـەوە کـە بـەحوکمی فەرمانەکـەی بەدەسـتی کـەوتوون، بـە پێـی یاسـا سـزا دەدرێت.

بەشـی چـوارەم
پابەندییـەکانی وەبـەرهێـن

مادەی هەشتەم:

دەبێ وەبەرهێن بەمانەی خوارەوە پابەند بێت:

یەکەم: پێناسەی بواری وەبەرهێنانی خۆی بکات سەبارەت بەو پرۆژانەی پێشتر ئەنجامی داوون وبـاری دارایی وئەو گرێبەستانەی جێبەجێی کردوون دەست نیشان بکات.

دووەم: دەسـتە، بـە تـەواوبوونی پرۆژەکـە ودەسـتکردن بـە پێـشکەشکردنی خزمەتگوزاریـەکانی یـان بەرهەمهێنانی راستەقینەی، ئاگادار بکاتەوە.

سـێیەم: ئاسـانکاری پێویـست بـۆ فەرمانبـەرانی تایبەتمەنـدی دەسـتە دابـین بکـات، سـەبارەت بـە کۆکردنەوەو بەدەست خستنی زانیاری پێویست دەربـارەی لایەنـە هەمـە جۆرەکـانی پـرۆژە بـۆ مەبەستەکانی دەستە.

چـوارەم: تۆماری تایبەتی ئەوکەرستە هاوردانەی پرۆژەکە بکاتەوە، کە بەپێی حوکمەکانی ئـەم یاسـایە لە رەسمی گومرگ بەخشراون.

پێنجـــەم: پـاکی ژینگـە وئاسـایش وتەندروسـتی گـشتی بپارێزێـت وپابەنـدبێت بـە سیـستەمی پێوانـە وکۆنترۆلکردنی چۆنایەتی بەپێی پێوەرە نێونەتەوەییەکان.

شەشەم: مەشق بەکریکاری خوجێی پرۆژەکە بکات ورایان بهێنێت.

ئـــەرشیفی ڕۆژنامەی وەقایعی کـــــــــوردستان
www.mojkurdistan.com

بەشـی پێنجـەم
ڕێکارە یاساییەکان لە کاتی سەرپێچی کردنی وەبەرهێنـەر

ماددەی نۆیـەم:

یەکـەم: لە کاتی سەرپێچی کردنی وەبەرهێن لە حوکمەکانی ئەم یاسایە، یـان لـە یـەکێك لـە بڕگـەکانی گرێبەستی مۆرکراو لە نێوان ئەو لایەنە تایبەتمەندەکاندا، دەستە سەرپێچیکار ئاگاداردەکاتـەوە وداوای لێدەکات یەکسەر ئـەو چـالاکیەی بۆتـە هـۆی سەرپێچیەکە بوەسـتێنێت وماوەیـەکی گونجاوی بۆ دیاری دەکات کە گونجاو بێت لەگەڵ سروشتی سەرپێچیەکە بـۆ لادان ونەهێـشتنی شوێنەوارەکانی.

دووەم: لە حاڵەتێکدا وەبەرهێن پێیداگرت لەسـەر ڕانـەگرتنی سەرپێچیەکە ولانـەبردنی شـوێنەوارەکانی بەپێی حوکمەکانی بڕگە(١)ی سـەرەوە، دەسـتە، زەویەکـەی لێ دەسـێنێتەوە، وئـەو بینایانـەی لەسەریشی دروست کراوون، ئەگەر هەبن، بەناوی خۆی تۆماریان دەکات بە نرخی کەرەسـتەکان بە هەڵکەندراوی، بەپێی یاسا. ئـەو بەهایـەش دەکەوێتـە ئەسـتۆی وەبـەرهێنی نـوێ کـە بـەپێی حوکمەکانی ئەم یاسایە، ئـەو زەویـەی بـۆ تـەرخان دەکرێ بـۆ ئـەوەی پرۆژەکـە تـەواو بکـات. سەرپێچیکاریش بەرپرسە لەهەر زەرەرو زیانێك کە لە ئەنجامی جێبەجێ نەکردنی پابەندییەکانی بێنە ئاراوە.

سێیەم: ئەگەر خاوەن پرۆژەکە، بەبێ ڕەزامەندی دەستە هەموو ئەو زەویەی بۆ پرۆژەکە تەرخانکراوە، یان بەشێکی لە ژێرەوە بەکرێ دا، یـان بـەکاری هێنـا بـۆ مەبەسـتێکی دی لـە پـرۆژەکـەدا ، زەویەکـەی یان ئەو بەشەی بەکرێی داوە یـان ئـەو بەشـەی کـە بـۆ مەبەسـتێکی دیکـەی بـەکار هێناوە لێ دەسـەندرێتـەوە. ئـەو کاتـە خـاوەن پرۆژە دەبێ دوو هێندەی کرێی هاوتا (أجـر مثل) بدات لە بڕی بەکرێدانی زەویەکە یان بەکارهێنانی بـۆ مەبەسـتێکی دیکـەی پرۆژەکـە. ئـەو پارانـەش بـەپێی حوکمـەکانی یاسـای وەرگرتنـەوەی قـەرزەکانی حکومـەتی کـارا لـە هەرێمـدا وەردەگیرێتـەوە. لـە حاڵـەتی لێوەرگرتنـەوەی هـەموو زەویەکـەی، مامەڵـە لەگـەڵ وەبـەرهێنی سەرپێچیکار بەپێی حوکمەکانی بڕگە(٢)ی سـەرەوە دەکرێ، سـەبارەت بـەو بینایانـەی کـە لـە کاتی لێوەرگرتنیەوە لەسەری دروست کراون.

دەروازەی سـێیەم
پێکهاتـە وەبەرهێنـەریـەکان

بەشـی یەکـەم
دەستەی وەبەرهێنـان و پێکهاتـە و ئەرکەکانی

ماددەی دەیەم:

یەکەم: دەستەیەك دادەمەزرێت بەناوی (دەستەی وەبەرهێنان لە هـەرێمی کوردسـتان) وکەسـایەتیەکی یاسـایی وسـەربەخۆیی دارایـی و کـارگێڕی دەبـێ، وبـۆی هەیـە هـەموو ڕەفتـارە یاسـاییەکانی پێویست بۆ جێبەجێکردنی ئەم یاسایە ئەنجام بدات.

دووەم: دەستە، سەرۆکێکی دەبێت بە پلەی وەزیر وگشت مـاف ودەسـەڵاتێکی وەزیـری دەبێـت وخـۆی بەرپرسـە لـە ئاراسـتەکردنی کارەکـان وسەرپەرشـتی وچـاودێریی چـالاکیەکانی وهەرشـتێك کـە پەیوەندی بە ئەرك وفەرمانـەکان وکاروبارەکـانی دیکـەی دەسـتەوە هـەبێت. ئـەو فەرمانگانـەی خوارەوەشی پێوە بەندن:

أ) فەرمانگەی لێتۆژینەوە وزانیاریەکان،
ب) فەرمانگەی بەرێکردن وهەڵسەنگاندن ومۆڵەتپێدانی پرۆژەکان.
ج) فەرمانگەی کاروباری یاسایی وکارگێری ودارایی.
د) فەرمانگەی شارو ناوچە پیشەسازیەکان.

ئـــەرشیفی وەقایعی کـــوردستان
www.mojkurdistan.com

سـێیەم: بارەگای دەستە لە هەولێر، پایتەختی هەرێم دەبێت وچەند لقێکی لە پارێزگایـەکان دەبێـت و هەر لقێك فەرمانبەرێك بە پلەی بەرێوەبەری گشتی بەرێوەی دەبات.

چـوارەم: دەستە بۆی هەیە لەکاتی پێویست، چەند بەش وهۆبەیەك بێنێتە کایەوە ولێکیـان بـدات، یـان لایان بدات.

پێنجـــەم: پێکهاتــەی بەرێوەبەرایەتیـەکانی دەسـتە ولقـەکانی وئـەرك وفـەرمان ودەسـەلآتەکانیان بـە پێرەوك دەکرێت کە دەستە دایدەنێت وئەنجومەن پەسەندی دەکات.

شەشـەم: دەسـتە کەشـی لـەبار بـۆ وەبـەرهێنان دەرەخـسێنێت کـە بووژانـەوەی ئـابووری لـە هەرێمـدا بێنێتەدی وستراتیژی وپلان وسیاسەتی وەبەرهێنان ئامادە دەکات ودەیخاتە بەردەم ئەنجومەن بۆ پەسەند کردنی وهەماهەنگی لە نێوان لقەکانی لە هەرێمدا دەکات.

مادەی یازدەم:

مەرجە ئەو کەسەی کە لەیەکێك لـە پۆسـتەکانی سـەرۆکی دەسـتە وبەرێوەبەرایەتیـە گـشتیەکاندا دادەمەزرێت:

یەکـەم: بەلایەنی کەمەوە، خاوەن بروانامەیەکی زانکۆیی سەرەتایی بێت کە پەیوەندی هەبێت بەو فەرمانەی لێی دادەمەزرێت،

دووەم: شارەزا بێت وکاری کردبێت لە بواری پسپۆریەکەیدا بۆ ماوەی حەوت ساڵ، بەلای کەمەوە.

مادەی دوازدەم:

دەبێ گشت وەزارەت و دەزگاو فەرمانگەکانی پەیوەندیدار لە هەرێمدا پابەندبن بەو بڕیارانـەی تایبـەتن بە پرۆژەکانی وەبەرهێنان، بۆ مەبەستەکانی ئەم یاسایە ولە دەستەوە دەردەچن.

ماددەی سـیازدەم:

سـەرۆکی دەسـتە بـۆی هەیـە گرێبەسـت لەگـەڵ کەسـانی سروشـتی و یاسـایی(مەعنـەوی) نـاوەوە ودەرەوەی هەرێم مۆربکات بـۆ راپەڕانـدنی ئـەو ئـەرك وفەرمانانـەی پێیـان دەسـپێرێت بـۆ هێنانـەدی ئامانجەکانی دەستە. ماف و ئەرکەکانیشیان لەلایەن سەرۆکی دەستەوە دەستنیشان دەکرێن.

بەشی دووەم
ئەنجومەنی بالآی وەبەرهێنان

ماددەی چواردەم:

یەکەم: ئەنجومەنی بـالآی وەبـەرهێنان لـە هەرێمـدا پێك دێت لـە سـەرۆکی ئەنجومـەنی وەزیـران وەك سەرۆك وجێگری سەرۆکی ئەنجومەنی وەزیران بە جێگری ولەکاتی ئامادەنەبوونی جێی دەگرێتەوە وبە ئەنـدامێتی وەزیرانـی: دارایـی وئـابووری وبازرگـانی وشـارەوانی وپلانـدانان وکـشتوکاڵ وپیـشەسازی وسەرۆکی دەستەی وەبەرهێنان.

دووەم:

١) سەرۆکی ئەنجومەن بۆی هەیە داوا لە وەزیرێکـی دیکـە بکـات کـە بەشـداری لـە کۆبوونـەوەکانی ئەنجومەن بکات کە تایبەت بێت بە وەزارەتەکەیەوە.

٢) سـەرۆکی ئەنجومـەن بـۆی هەیـە داوای ئامـادەبوونی نوێنـەری کـەرتی تایبـەتی پەیوەنـددار بـە پرۆژەکە بکات.

٣) ئەنجومــەن پێـرەوی نـاوخۆی دادەنێـت، سـەبارەت بـە کۆبونـەوەی ئەنجومــەن و دەرکردنــی بڕیارەکان تیایدا.

سێیەم: ئەنجومەن ئەو دەسەلآتانەی خوارەوە پیادە دەکات:

١) دانانی ئەو سیاسەت وستراتیژیانەی پەیوەنددارن بە وەبەرهێنان ودەستە پێشنیاریان دەکات لە چوارچێوەی سیاسەتی گشتی هەرێم.

٢) پەسەند کردنی پلان وبەرنامەی چالاکی دەستە لە چوارچێوەی پلانی گشتی هەرێمدا.

ئـــــەرشـیفی رۆژنامەی وەقایعی کـــــــوردستان
www.mojkurdistan.com

٣) تێڕوانینی ئەو راپۆرتە خولەییانەی سەرۆکی دەستە سەبارەت بە راپەڕاندنی کار لەدەستەدا پێشکەشی دەکات وئەو پرسانەی پەیوەستن بەبارو کەشی وەبەرهێنان لە هەرێم دا و چی پێویستە لەبارەیانەوە بکرێت.
٤) تێڕوانینی پێگەی دارایی دەستە وپەسەندکردنی پرۆژەی بودجەی ساڵانەی.
٥) پەسەند کردنی گرێبەستی ئەو قەرز وئاسانکاریە دەستەبەریانەی پێشکەش بەدەستە دەکرێن بەدەستەبەری حکومەت وبانکەکان ودەزگا داراییەکانی تایبەتمەند بە پێی ئەو رێکار وسیستەمانەی داندراون. بەمەرجێ مەبەستەکانیان تەنها بۆ دارایی کردنی ئەو چالاکیانە بێت کەدەستە لە سنوری تایبەتمەندیەکانیدا ئەنجامیان دەدات.
٦) دانانی سیستەمێك بۆ چاودێری وبەدواداچوون وهەڵسەنگاندنی کارەکانی وەبەرهێنانی بیانی بۆ ئەوەی لەو کۆسپ وتەگەرانەی دێنە رێیان تێبگەن وکاربکەن بۆ زاڵبوون بەسەریاندا.
٧) پەسەند کردنی پێڕەوی ناوخۆی دەستە.

بەشی سێیەم
بودجەی دەستە

مادەی پازدەم:

دەستە بودجەیەکی هەیە لە نێو بودجەی گشتی هەرێم دا.

دەروازەی چوارەم
مۆڵەتپێدانی پرۆژەکان وناوبژیوانی

بەشی یەکەم
رێکارەکانی مۆڵەت پێدانی پرۆژەکان

مادەی شازدەم:

یەکەم: لە پێناوی سوودوەرگرتن لەو بەخشین وتایبەتکاریانەی (امتیازات) لەم یاسایە داهاتوون، پێویستە وەبەرهێن مۆڵەتی دامەزراندنی پرۆژەکەی لە لایەن دەستەوە بەدەست بێنێت.

دووەم: دەستە، لەسەر داوای وەبەرهێن، مۆڵەت بە دامەزراندنی پرۆژە دەدات، بەپێی ئەو مەرجانەی لەلایەن دەستەوە دەستنیشان کراوون. پێویستە دەستەش لەمیانەی(٣٠)رۆژ لە رۆژی تەواوکردنی پێداویستی ومەرجەکانی هونەری ویاسایی وئابووری، بەپێی حوکمەکانی ئەم یاسایە، بریار لەبارەیەوە بدات، وێڕای لەبەرچاو گرتنی ئەو رێکسازی وپێوەرانەی دەستە دایان دەنێ.

سێیەم: دەبێ دەستە راو بۆچوونی لایەنە تایبەتمەندەکان وەربگرێت سەبارەت بەکەڵك وسوودی دەرکردنی مۆڵەتی دامەزراندنەکە ودەبێت ئەو لایەنانەش رای خۆیان دەربڕن بەڕەزامەندی، رەت کردنەوەی، یان هەموارکردنی لەماوەیەك لە (٣٠)رۆژ تێپەڕنەکات لەرۆژی رەوانەکردنی داواکەیەوە بۆی لەلایەن دەستەوە.وەلأم نەدانەوەی ئەم لایەنەش بەڕەزامەندی دادەنرێت وەئەگەر رەتی کردەوە دەبێ بڕیارەکەی پاساوی هەبێت.

چوارەم: ئەگەر داوای دامەزراندنەکە رەت کرایەوە، داواکار بۆی هەیە رەخنە بگرێت لەبەردەم سەرۆکی ئەنجومەن لەماوەی(١٥) رۆژدا لە رۆژی پێراگەیاندنیەوە بە بریاری رەت کردنەوەکە وسەرۆکی ئەنجومنیش لەماوەی(٣) رۆژدا بریار لەسەر رەخنەکە دەدات وبڕیارەکەشی لەم بارەیەوە کۆتاییە.

ئــــەرشیفی رۆژنامەی وەقایعی کـــــــوردستان
www.mojkurdistan.com

بەشـی دووەم
ناوبژیـوانی

مادەی حەڤدەم:

کێشەکانی وەبەرهێنان بەپێی گرێبەستی مۆرکراو لە نێوان هەردوو لادا یەکلا دەکرێنەوە. ئەگەر لە گرێبەستەکەش هیچ برگەیەکی وا نەبوو ئەوا بە رێگەیەکی دۆستانە و بەرەزامەندی هەردوو لایەن چارەسەردەکرێن، لە حاڵەتێکدا ڕەزامەندی هەردوو لایەن بەدەست نەهات، هەردوو لا بۆیان هەیە هانا بەرن بۆ ئەو ناوبژیوانیەی کە حوکمەکانی لە یاسا رەچاوکراوەکانی هەرێم دا دیارکراوون، یان بەپێی حوکمەکانی یەکلاکردنەوەی ناکۆکیەکانی هەر رێککەوتنامەیەکی نێودەوڵەتی، یان دووقۆڵی کە عیراق لایەنێك بێت تیایاندا.

بەشـی سـێیەم
حوکمە کۆتـاییەکان

ماددەی هەژدەم:

یەکەم: بڕیاری سەرۆکایەتی ئەنجومەنی وەزیران/ ئیدارەی سلێمانی ژمارە(٨٩)ی ساڵی ٢٠٠٤، کە تایبەتە بەهاندانی وەبەرهێنان لە هەرێمی کوردستاندا، پووچەڵ دەکرێتەوە و دەستەی هاندانی وەبەرهێنان و پێکهاتەکانی هەڵدەوەشێندرێنەوە، کە بەپێی مادەی (١٦)ی بڕیاری سەرەوە پێکهاتووە و هەموو ماف و پابەندیەکان و سامانە گوێزراوەو نەگوێزراوەکانی دەبنە هی (دەستەی وەبەرهێنان)، کە بەپێی حوکمەکانی ئەم یاسایە دادەمەزرێت.

دووەم: گشت ئەو پرۆژە وەبەرهێنەریانەی مۆڵەت دراوون لە لایەن دەستەی وەبەرهێنانی دامەزراو بەپێی بڕیارە پووچەڵکراوەکەی برگەی یەکەمی سەرەوە و ئەو پرۆژە وەبەرهێنەریانەی ئیدارەی هەولێر، بەپێی یاسا بەرکارەکان مۆڵەتی پێداوون، بە پرۆژەی وەبەرهێنانی یاسایی دادەنرێن و بەردەوام دەبن لە سوود وەرگرتن لەو ئیمتیازو هاندەرانەی پێیان دراوون.

سێیەم: گشت پرۆژەکانی دیکەی لە قۆناغی لێتۆژینەوە و هەڵسەنگاندن دان و هێشتا بڕیاری کۆتاییان لەلایەن دەستەی هەڵوەشایەوە، وەك پرۆژەی وەبەرهێنان پێدەرنەچووە، ڕەوانەی ئەو دەستەی وەبەرهێنانە دەکرێن کەبەپێی حوکمەکانی ئەم یاسایە دامەزراوەو فەرمانگە تایبەتمەندەکانی دەستەش بەردەوام دەبن لە تەواوکردنی ئەو رێکارانەی دەستەی هەڵوەشایەوە پێیان هەڵساوە.

ماددەی نۆزدەم:

نابێ وەبەرهێن ئەو زەویانە بەناو بکات کە نەوت وغاز یان هەر سامانێکی کانزایی بەنرخ یان سەنگینی تیابێت.

ماددەی بیستەم:

دەبێ ئەو وەبەرهێنەی پرۆژەکانی وەبەرهێنانی هاوکاری ئەنجام دەدات دەستەبەری پێویست پێشکەش بکات بۆ پارێزگاری لەسامانی هاوکارەکان ودەبێ دەستە رێکاری دڵنیاکاری بانکەوانی پێویست بگرێتە بەر بۆ دەستەبەرکردنی مافەکانی.

ماددەی بیست ویەکەم:

ژمێرکاری دەستە لەلایەن دیوانی چاودێری داراییەوە وردکاری دەکرێت.

ماددەی بیست ودووەم:

ئەوحاڵەتانەی دەقێکی ئەم یاسایە نایانگرێتەوە، دەکەوێتە بەر ئەو رێسا گشتیانەی لە یاساکانی دیکەی پەیوەندارادا هاتوون، بە مەرجێك حوکمەکانی لەگەڵ حوکمی ئەم یاسایەدا پێچەوانە نەبن. لەکاتی ناکۆکی لە نێوانیاندا، حوکمەکانی ئەم یاسایە پیادە دەکرێن.

ئــــەرشیفی رۆژنامەی وەقایعی کــــوردستان

ماددەی بیست وسێیەم:

سەرۆکی ئەنجومەن بۆی هەیە رێنماییەکانی پێویست دەربکات بۆ ئاسانکردنی جێبەجێ کردنی ئەم یاسایە.

www.mojkurdistan.com

ماددەی بیست و چوارەم:
دەبێ ئەنجومەنی وەزیران ولایەنەکانی پەیوەنددار حوکمەکانی ئەم یاسایە جێبەجێ بکەن.

مادەی بیست وپێنجەم:
ئەم یاسایە لە رۆژی دەرکردنیەوە جێبەجێ دەکرێت ولە رۆژنامە فەرمی (وەقائیعی کوردستان) بڵاو دەکرێتەوە.

مسـعود بـارزانی
سـەرۆکی هەرێمی کوردستان - عێـراق

لە رۆژی (٢٠٠٦/٧/١٥)ی زاینی لە هەولێر دەرچووە
یــــــــەرامبەر (١٧/پوشپەر/٢٧٠٦)ی کــــــــوردی

هۆی دەرکردنی یاساکە

بە ئامانجی دروســتکردنی کەش و هەوایـەکی هانــدەر بۆ وەبەرهێنان لـــە هەرێمی کوردستانی عێراق ولابردنی کۆسپەکانی یاســـایی لە بەردەمیدا وماوەدان بۆ کارپێکردنی ســەرمایەی نیشتمانی و بیانی بەیەکەوە وبەتەنها لە پرۆژەکانی وەبەرهێنان، بەو شێوەیەی هاوکارییەکی کاریگەر لە پرۆسەی بوژانەوەی ئابووری بکات وبۆ ئەوەی ئاسانکاری و پشتگیری هاندەر بدرێ ولەهەندێ باجی سەرمایەکانی وەبەرهێنراو ببوردرێت ولە پێناو هێنانەکایەی دەستەیەکی وەبەرهێنانی تایبەتمەند بۆ رێکخستنی لایەنە هەمە جۆرەکانی پرۆسەی وەبەرهێنان لە هەرێمدا ئەم یاسایە داندرا.

ئــــــەرشیفی رۆژنامەی وەقایعی کــــــــوردستان
www.mojkurdistan.com